

उपचरितम् A particular rule of Sandhi.

उपचर्य *pot. p.* [P. III. 1. 100] 1 To be served or waited upon; to be honoured or worshipped; उपचर्यः स्त्रिया साध्या सततं देवव्यतिः Ms. 5. 154; अनुपचर्ये (भृत्ये) Pt. 1. 101 not requiring flattery, unassuming; दुःखं Mu. 3. 5 difficult to serve. -र्यो 1 Service, attendance. -2 Physicking, treating, curing.

उपचारः 1 Service, attendance; honouring worshiping, entertaining; Mk. 4; अस्खलितोपचाराम् R. 5. 20; K. 344. -2 Civility, politeness, courtesy, polite behaviour, (external display of courtesy); परिभ्रष्टः H. 1. 114. devoid of civility, uncourteous; विधिर्मनस्विनीनाम् M. 3. 3; उपचारैस्पाचरत् Ks. 16. 29; मिथ्योपचारैश्च वशीकृतानाम् H. 1. 75; नोपचारेण ब्रूयाः Rām.; °पदे न चेदिदम् Ku. 4. 9. a merely complimentary saying, a flattering compliment; मात्रमधुरम् K. 222, 207; M. 4; °क्रिया Ms. 8. 357 showing marks of favour, courting, (sending perfumes &c.). -3 Salutation, usual or customary obeisance, homage; नोपचारमर्हन्ति Ś. 3. 17; °यन्त्रणया M. 4; °अतिक्रमम् 4, 5; °अञ्जलिः R. 3. 11 folding the hands in salutation. -4 A form or mode of address or salutation; तेन वाक्योपचारेण विस्मिताः राजसत्तमाः Mb. 5. 162. 45; रामभद्र इत्येव मां प्रत्युपचारः शोभते तातपरिजनस्य U. 1; यथा गुरुस्तथोपचारेण 6; V. 5; Śi. 9. 78. -5 External show or form, ceremony; प्रावृष्येरेव लिङ्गैर्मम राजोपचारः V. 4 royal service, pomp or state of royalty; भूषणाद्युपचारेण Mu. 3. 23. v. 1. -6 A remedy, physicking, application of cure, of remedy; शिशिरं Dk. 15; शीतं Pt. 1; Dk. 23; K. 102. -7 Practice, performance, art, conduct, management, procedure; व्रतचर्या° Ms. 1. 111; प्रसाधनं 10. 32, 9. 259; कामोपचारेषु Dk. 81 in the conduct of love-affairs; समन्त्रं सोपचारम् (अन्नम्) Mb.; अवेशसदृशप्रणयोपचाराम् Mk. 8. 23 course of love &c.; वाक्योपचारे कुशला Rām. 2. 44. 30 skilled in the employment of words; use, usage; यत्र लौकिकानामुपचारः v. 1. for व्याहारः in U. 6. -8 Means of doing homage or showing respect; प्रकीर्णाभिनवोपचारम् (राजमार्गम्) R. 7. 4 (hanging garlands &c.); 5. 41. -9 Hence, any necessary or requisite article (of worship, ceremony, decoration, furniture &c.); presenting flowers, perfumes &c.; सन्मङ्गलोपचाराणाम् R. 10. 77; क्लृप्तोपचारां चतुरस्रवेदीम् Ku. 7. 88; कुसुमैः कृतोपचारः V. 2; so °रमणीयतया Ś. 6; °वस्तु मञ्जेषु R. 6. 1 the necessary decorations (canopy &c.); (the Upachāras or articles of worship are variously numbered, being 5, 10, 16, 18 or 64). -10 Behaviour, conduct, demeanour; वैश्यशूद्रोपचारं च Ms. 1. 116; (religious) conduct in life; साधूनामुपचारज्ञः Rām.; परिजनं Mk. 1. -11 Use, employment; K. 183. -12 Any religious performance, a ceremony; प्रयुक्तपाणिग्रहणोपचारो Ku. 7. 86; Mv. 1. 24. -13 (a) Figurative or metaphorical use, secondary application (opp. मुख्य or primary sense); अचेतनेऽपि चेतनवदुपचारदर्शनात् Ś. B; कूलं पिपतिषतीत्यचेतनेऽपि कूले चेतनवदुपचारो दृश्यते Mbh. on P. IV.

3. 86 personification; so छत्रिणो गच्छन्तीत्येकेनापि छत्रिणा बहूनां छत्रित्वोपचारदर्शनात् Ś. B.; करणे कर्तृत्वोपचारात् *ibid.*; न चास्य करधृतत्वं तत्त्वतोऽस्तीति मुख्येऽपि उपचार एव शरणं स्यात् K. P. 10. (b) Supposed or fancied identification founded on resemblance; उभयरूपा चेत्यं शुद्धा उपचारेणामिश्रितत्वात् K. P. 2. (S. D. explains उपचार by अत्यन्तं विशकलितयोः सादृश्यातिशयमहिम्ना भेदप्रतीतिस्थगनमात्रम्). -14 A bribe. -15 A pretext; Śi. 10. 2. -16 A request, solicitation. -17 Occurrence of स् and ष् in the place of Visarga. -18 N. of a परिशिष्ट of the Sāmaveda. -Comp. -च्छलम् A kind of fallacious inference to be refuted by reference to the real sense of a word used metaphorically, e. g. if any one from the sentence मन्त्राः कौशान्ति were to conclude that the मन्त्र (platform) really cries and not persons on the platform. Nyāyadarśana. -पदम् A courteous or polite word, a mere compliment. उपचारपदं न चेदिदं त्वमनङ्गः कथमक्षता रतिः । Ku. 4. 9.

उपचारिक *a.* Serving for, belonging to; युद्धोपचारिकं यत्तु तच्छीघ्रं प्रविधीयताम् Mb. 4. 52. 15.

उपचारिन् *a.* Attending, serving.

उपचार्य *pot. p.* To be served or waited upon; to be worshipped &c. -र्यः Practice of medicine. -र्यम् Treatment.

उपचर्म, -र्मम् *ind.* On the skin, near the skin.

उपचि 5 U. 1 To gather together, heap up, accumulate, collect; शश्वत्सिद्धेरुपचितबलिम् Me. 57. (v. 1.) -2 To add, increase, strengthen; उपचिन्वन् प्रभां तन्वीं प्रत्याह परमेश्वरः Ku. 6. 25; चेतःपीडामुपचिनोति Mu. 2; अधोधः पश्यतः कस्य महिमा नोपचीयते H. 2. 2; Bk. 6. 33; Śi. 4. 10; 8. 6; उपचीयमानगर्भा K. 66 being developed; बलेनैव सहोपचीयते मदः K. 290; क्षीणोऽप्युपचीयते पुनश्चन्द्रः Bh. 2. 87 waxes. -3 To cover over with; स्मरजन्मधर्मपयसोपचिताम् Śi. 9. 35; Ms. 6. 41. -*pass.* 1 To be collected or accumulated; to increase, become strong, to be covered with &c.; see above. -2 To be prosperous, succeed, thrive, be better off; चत्वारस्तूपचीयन्ते विप्र आङ्गो वणिङ् वृपः Ms. 8. 169.

उपचयः 1 Accumulation, addition, accession; येन मूर्तीनामुपचयापचयाश्च लक्ष्यन्ते तं कालमाहुः Mbh. on II. 2. 5. -2 Increase, growth, excess; बलं K. 105; स्वशक्त्युपचये Śi. 2. 57; अम्भसामुपचयाय 9. 32; भाग्यं Ratn. 1. 6 dawn of good fortune; so ज्ञानं, मांसं. -3 Quantity, heap. -4 Prosperity, elevation, rise. शिवस्योपचयं वीक्ष्य तथापचय-मात्मनः । Śiva B. 25. 32. -5 The third, sixth, tenth and eleventh house or position from the first of a zodiacal sign (or a lagna q. v.). -Comp. -अपचय (du.) rise and fall, prosperity and decay. -भवनम् a species of the Dandaka metre.

उपचायिन् *a.* 1 Increasing, growing. -2 Thriving, prosperous.

उपचाय्यः [उपचीयतेऽग्निरत्र आधारे ष्यत् P. III. 1. 131] 1 A kind of sacred fire. -2 A place for holding sacrificial fire, altar, hearth.